

PEŞƏ TƏHSİLİNDƏ KARYERA MƏSLƏHƏTİ XİDMƏTİ: ALMANİYA TƏCRÜBƏSİ

Gülnar Tahirli,

*Azərbaycan Respublikası Təhsil İnstitutunun
Peşə və ömürboyu təhsil şöbəsinin baş mütəxəssisi
e-mail: g.tahirli@arti.edu.az*

UOT: 327

Xülasə. Məqalədə Almaniya peşə təhsili və karyera məsləhətinin qanunvericiliklə nizamlanmasından, 1998-ci ilədək Federal Məşğulluq Agentliyinin nəzarətində olan bu sahədə Məşğulluğun Təşviqi Aktının (AFG) İctimai Kodeksin (Sozialgesetzbuch) III cildi ilə əvəz edilməsilə özəl təchizatçıların bu bazara daxil olmasından bəhs edilir. Gənclərə karyera məsləhətini daha innovativ etmək üçün Federal Təhsil və Tədqiqat Nazirliyinin “Məktəb – biznes iş həyatı” proqramı çərçivəsində maliyyə ayrılan layihələrin xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsi məqalənin tədqiqat mövzudur. Həmçinin Almaniya Federativ Respublikasında karyera məsləhəti xidmətinin hədəf qrupları tək-tək incələnilib, məktəblərlə müəssisələr arasındakı əməkdaşlığın gənclərin təhsildən iş həyatına keçidinə təsirləri araşdırılıb.

Açar sözlər: peşə təhsili, gimnaziya, karyera məsləhəti, Almaniya Federativ Respublikası, Federal Məşğulluq Agentliyi, proqram və layihələr, hədəf qrupları.

Key words: vocational education, gymnasium, career guidance, Federal Republic of Germany, Federal Agency for Employment, program and projects, target groups.

Ключевые слова: профессиональное образование, гимназия, профориентация, Федеративная Республика Германии, Федеральное Агентство Занятости, программа и проекты, целевая группа.

Almaniyada vətəndaşların təhsil və iş həyatlarını səmərəli idarə etmələrinə, karyera ilə bağlı düzgün qərarlar qəbul etmələrinə imkan yaratmaq üçün təhsil alıb-almamasından, eləcə də işləyib-ışləməməsindən asılı olmayaraq hər kəs üçün həyatının istənilən mərhələsində karyera bələdçiliyi və ya məsləhət xidməti əlçatandır. Alman karyera məsləhəti sistemi ənənəvi olaraq iki yerə – *təhsil sektoruna fokuslanmış təhsil bələdçiliyinə (Bildungsberatung)* və *peşə təlimi, məşğulluğa fokuslanmış peşə bələdçiliyinə (Berufsberatung)* ayrılır. Lakin müasir bilik cəmiyyətində ömürboyu öyrənmənin artan əhəmiyyətini və adekvat karyera bələdçiliyi xidmətinin

getdikcə artan zərurətini nəzərə alaraq, bu bölünmə getdikcə bütün sektorlar üzrə ömürboyu bələdçiliyin təmin edilməsi lehinə öz mənasını itirir. Ona görə də koordinasiya, şəbəkələşmə və əməkdaşlıq çoxsaylı karyera bələdçiliyi, peşəyönümü xidmətinin səmərəliliyinin təkmilləşdirilməsi üçün zəruri ilkin şərtlərdir [1].

Almaniyada peşə və karyera məsləhətinin qanunvericiliklə nizamlanması

Almaniya Federativ Respublikasında məşğulluq agentlikləri peşə və karyera üzrə istiqamətverici rol oynamaq üçün qanunla müəyyən edilmiş öhdəliklərə malikdir və bu öhdəliklər almanca “Sozialgesetzbuch” adlanan İctimai Kodeksin III cildinə əsaslanır. Karyera məsləhəti xid-

mətinin əsas məqsədi gənclərin məktəbdən təlimə, ali təhsilə və peşəyə keçidində dəstək olmaq, beləliklə, fərdin təhsil və təlim perspektivlərini reallaşdırmağa kömək etməkdir [2]. Bu məqsədlərə nail olmaq üçün təkcə ümumi və peşə məktəblərinin Federal Məşğulluq Agentliyi ilə koordinasiya şəkildə birgə işləməsinə deyil, həm də onların valideynlərlə gənclərə dəstək qurumları (almanca, jugendhilfe), bizneslə (şirkətlər, assosiasiyalar, palatalarla), birliklərlə və ali təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlığına ehtiyac duyulur. Belə əməkdaşlığa Təhsil və Mədəniyyət İşləri nazirlərinin daimi konfransının (KMK), Federal Məşğulluq Agentliyinin (BA) və Ali təhsil institutlarının rektorları konfransının (HRK) 20 fevral 1992-ci il tarixli “Məktəblərin karyera məsləhətinin və ali təhsil istiqamətvericiliyinin əməkdaşlığı barədə ortaq Təvsiyə”sini nümunə göstərə bilərik. Həmin təvsiyə hələ də üç qurumun (KMK, BA, HRK) birlikdə işlədiyi və kooperativ strukturlar qurduğu çərçivəni təşkil edir.

Məktəbdən təlimə, ali təhsilə və peşəyə keçiddə bütün tələbələrə məqsədyönlü bələdçiliyi təmin etmək üçün 15 oktyabr 2004-cü ildə KMK və BA qurumları 1971-ci ildən sonrakı müqavilələri əvəz edən, məktəblər və karyera məsləhəti xidməti arasındakı əməkdaşlıq haqqında yeni ikitərəfli çərçivə sazişi imzalanmışdır. Bu sənədlə hər iki tərəf bütün gənclərə peşə seçimi ilə bağlı məsləhət vermək öhdəliyini bir daha təsdiqləyir. Eyni zamanda bu, gənclərin peşə seçiminə hazırlanması, məktəbdən iş həyatına keçid prosesində məktəb və karyera məsləhəti əməkdaşlığının töhfələrini, prinsiplərini, məqsədlərini müəyyənləşdirir [3].

Həyata keçirilmiş proqram və layihələr

Karyera məsləhətində cari layihələr məktəblərin və biznesin daha çox cəlb edilməsinə yönəldilib. 2003-2005-ci illərdə Federal Peşə Təhsili və Tədrisi İnstitutu (BIBB) tərəfindən “Karyera məktəbdən başlayır – tələbələr üçün müəssisələrdə iş təcrübəsinin əhəmiyyəti” adlı tədqiqat layihəsi çərçivəsində iş təcrübəsi müddətinin imkanları və məhdudiyyətləri araşdırılıb. Bu layihədə 9 və 10-cu sinif şagirdləri (Almaniyada məktəblərin bir çoxunda orta təhsil müddəti 12, gimnaziyalarda 13 ildir) müəssisələrdə iş təcrübəsinin hazırlanmasına, həyata keçirilməsinə və sonrakı qiymətləndirilməsinə dair yazılı

sorğu anketini doldurublar. Səfər edilən məktəblərin ərazisinə düşən müəssisələrdə çalışan peşə müəllimlərindən və təlim heyətindən də müsahibələr alınıb. Nəticə göstərir ki, gənclərin təxminən 40%-i məktəbi tərk edərkən hələ də xüsusi bir peşə ilə məşğul olmaq arzusu olmur. Ona görə də karyera məsləhəti xidmətinin ümumi plana daha tez daxil olunması məqsəda uyğundur. Bu layihənin nəticələrinə əsasən, BIBB hazırda məktəblər arasında iş təcrübəsi ilə bağlı informasiya axını təmin etmək üçün veb platforma dizayn edir [4].

1999-2007-ci illər arasında Federal Təhsil və Tədqiqat Nazirliyi (BMBF) tərəfindən gənclər üçün karyera məsləhətini daha da innovativ, transfer etmək üçün “Məktəb – biznes / iş həyatı” (Schule – Wirtschaft / Arbeitsleben) proqramı həyata keçirilib. Bu proqramın gedişində aşağıdakı layihələri maliyyələşdirmək üçün ümumilikdə 30 milyon avro ayrılıb:

- müəllimlərin, tələbələrin, valideynlərin və müəssisələrin yeni peşə və təlim imkanları ilə bağlı məlumat çatışmazlığını aradan qaldırmaq;
- orta məktəblərlə təlim müəssisələrindəki partnyorlar, ticarət birlikləri, ali təhsil və peşə məktəbləri arasındakı əməkdaşlığın yeni formalarını inkişaf etdirmək və möhkəmləndirmək;
- perspektivli gələcəyi olan yüksək innovativ sənaye sahələrini proqrama cəlb etmək;
- zəif infrastruktur olan ərazilər də daxil olmaqla, tələbələrə alternativ təlim yollarından xəbərdar etmək;
- əztəminatlı tələbələrə onların təlim almaq perspektivlərini yaxşılaşdırmaq üçün xüsusi yardım göstərmək;
- məktəbdə təlimçilərin və müəllimlərin peşə təlimi sahəsində bacarıqlarını inkişaf etdirməsi üçün yeni media və kompüter texnologiyalarını müstəqil öyrənməyə cəlb etmək.

Proqram 1999-cu ilin payızından başlayandan bütün Landlarda (Almaniya inzibati ərazi bölgüsünə görə 16 federal torpaqdan – “Land”dan ibarətdir), ümumilikdə 46 layihə maliyyələşdirilib [5].

Hədəf qrupları

Almaniyada təhsil və karyera məsləhəti xidmətinin hədəf qruplarına *məktəblər, ali təhsil müəssisələri, məşğulluq agentlikləri, eləcə də sosial tərəfdaşlar və müəssisələr* daxildir. Onları nəzərdən keçirək:

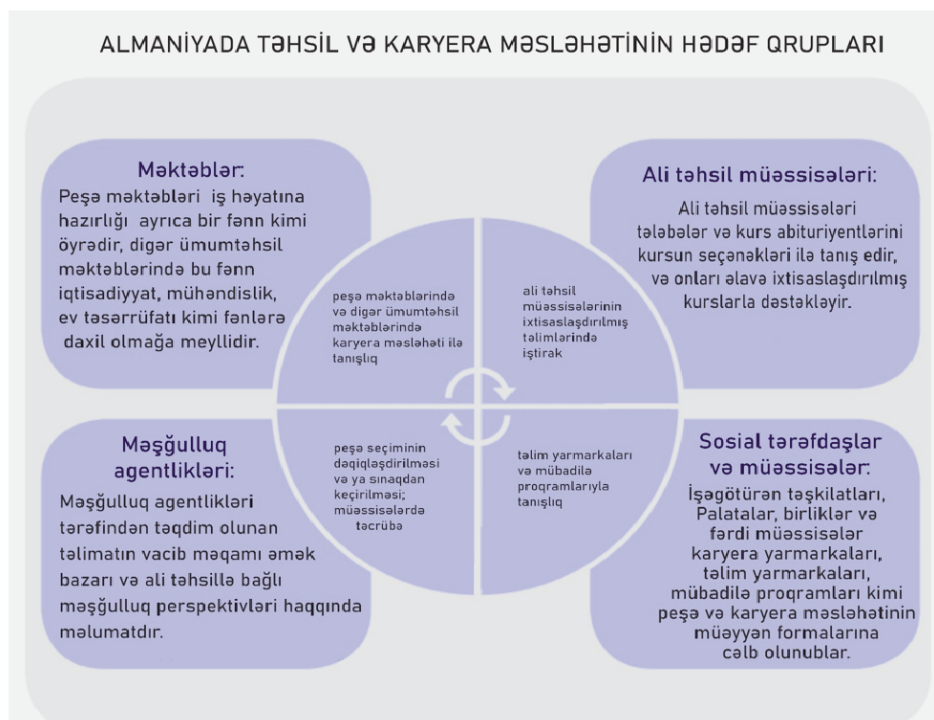
Məktəblər. Kurs və karyera məsləhəti bütün Landlarda məktəb kurikulumunun əsas elementinə çevrilmişdir. Peşə məktəblərinin əksəriyyəti iş həyatına hazırlığı (Arbeitslehre) ayrıca bir fənn kimi tədris edir, lakin digər ümumtəhsil məktəblərində bu fənn iqtisadiyyat, mühəndislik və ya ev iqtisadiyyatı kimi fənlərə (qrammatika məktəblərində də ictimai elmlərin tədrisinə) inteqrasiya edilir. 9 və ya 10-cu siniflərdə karyera məsləhəti xidmətinə tez-tez müəssisələrə səfərlər və bir həftədən üç həftəyədək davam edən iş təcrübəsi daxildir.

Ali təhsil müəssisələri. Ali təhsil müəssisələri haqqında Çərçivə Qanununa əsasən, ali təhsil institut tələbələri və kurs abituriyentlərini kursun imkanları ilə tanış etməyə və onları əlavə ixtisaslaşdırılmış kurslarla dəstəkləməyə borcludurlar. Həmçinin ali təhsil müəssisələrindən peşəyönümünə və dövlət imtahanlarına cavabdeh olan orqanlarla əməkdaşlıq etmək tələb olunur. Əksər universitetlər və bəzi texniki kolleclər (Fachhochschulen) karyera məsləhəti kursları üçün mərkəz yaradıblar.

Məşğulluq agentlikləri. Məşğulluq agentlikləri həm peşə və təhsil kursunun seçilməsi və ya əmək bazarı ilə bağlı bütün suallara cavab verir, həm də təlimə hazırlığın və peşə qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün diaqnostik vasitələrin hazırlanmasında iştirak edir. Federal Məşğulluq Agentliyinin (BA) karyera məsləhəti

məktəblərin biznes və iş dünyasına təqdim etdiyi sorğudan yola çıxır və karyera rəhbərliyi mövzusunda, əmək bazarında təlim yerlərinin tapılmasında məktəblərə dəstək verir. Avropada təlim imkanlarının reallaşdırılmasına və maneələrin aradan qaldırılmasına töhfə vermək üçün 2005-ci ilin əvvəlində Federal Məşğulluq Agentliyi 15 regional mərkəzin təqdim etdiyi bütün xidmətləri özündə birləşdirən "Avropaservis"i qurdu [6]. Bu, Avropa Məşğulluq Xidmətinin (EURES), Avropa karyera yönləndirmə mərkəzlərinin (EBZ) vahid xidmət qurumunda birləşdirilməsi demək idi. Hər bir regional mərkəz digər Avropa ölkələrində təlim, təhsil, eləcə də iş barədə məlumat verən, işə qəbulla bağlı danışıqlar aparan məsləhətçilər və vasitəçilərdən yığılmış komandadan ibarətdir. Məşğulluq agentlikləri tərəfindən təqdim olunan təlimatın digər vacib məqamı əmək bazarı və ali təhsillə bağlı məşğulluq perspektivləri haqqında məlumatdır. Federal Məşğulluq Agentliyi tələbələrə və ali təhsilli məzunlara istiqamət vermək və onlara iş tapmaqda kömək etmək üçün ali təhsil müəssisələrinin geniş institutlarında xüsusi ali təhsil komandaları saxlayır. Fərdi bələdçiliklə yanaşı, bu komandalar ali təhsil, karyera və əmək bazarı ilə bağlı bir çox mövzularda təqdimatlar, vörkşoplar və seminarlar təklif edir.

Sosial tərəfdaşlar və müəssisələr. İşəgötürənlərin assosiasiyaları, palatalar və ayrı-ayrı müəs-

sisələr uzun müddətdir ki, əmək (karyera) və davamlı təlim yarmarkaları, mübadilə proqramları kimi peşə və karyera məsləhətinin müəyyən formalarına cəlb olunublar. Son illər onlar məktəblərdə karyera məsləhətinin inkişafına getdikcə daha çox həvəs göstərirlər.

Nəticə. 1 yanvar 1998-ci ildə Məşğulluğun Təşviqi Aktının (AFG) İctimai Kodeksin (Sozialgesetzbuch) III cildi ilə əvəz edilməsi Federal Məşğulluq Agentliyinin karyera məsləhətindəki inhisarına son qoydu və bazar bu sahədə bələdçilik xidməti göstərən özəl təchizatçılara da yol açdı. Keyfiyyət və təminat çeşidliliyinin artması özəl təchizatçıların getdikcə daha qarışıq və bir qədər də qeyri-şəffaf bazarının yaranmasına gətirib çıxardı. Beləliklə, elə həmin il şəffaflığı təmin etmək üçün Almaniya Təhsil və Karyera Məsləhəti Assosiasiyası tərəfindən karyera məsləhəti reyestri (BBR) yaradıldı [7]. Karyera məsləhətçiləri və karyera rəhbərliyi təklif edən qurumlar bu reyestrə daxil olmaq üçün müraciət edə bilirlər. Digər məsələlərlə yanaşı, onlar ali təhsilin uyğun kursunu bitirdiklərini, karyera məsləhəti sahəsində geniş təcrübəyə sahib olduqlarını sübut etməyi bacarmalı və müntəzəm olaraq təlim və nəzarətdən keçməlidirlər. Onlar öz fəaliyyətlərində həm milli, həm də beynəlxalq keyfiyyət standartlarını, o cümlədən Təhsil və Peşə Məsləhəti üzrə Beynəlxalq Assosiasiyanın (IAEVG/AIOSP) etik standartlarını nəzərə alırlar. Hər dörd ildən bir bu meyarlara kimin cavab verdiyini və davam etmək üçün tövsiyə olunduğunu müəyyənləşdirmək üçün reyestr yenidən nəzərdən keçirilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Career Guidance in the Life Course Structures and Services in Germany. Commissioned by The Federal Ministry of Education and Research. Berlin, 2014.

2. Hippach-Schneider U., Krause M., Woll C. Vocational education and training in Germany. Cedefop Panorama series, 138, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 2007.

3. www.kmk.org/aktuell/RV_Schule_Berufsberatung.pdf

4. Informations und Transferplattform Schülerbetriebspraktika und Berufsorientierung im BIBB.

http://www2.bibb.de/tools/fodb/pdf/at_20535.pdf

5. www.swa-programm.de

6. www.europaserviceba.de

7. www.bbregister.de/praeambel.htm

G.Tahirli

Career counseling service on vocational education: Germany practice

Abstract

Abstract. The article is devoted to the issues of legislation regulation on vocational training and career consulting in Germany and integration of private suppliers after replacement of Employment Promotion Act, controlled by the Federal Employment Agency till 1998 by the III volume of Social Code. The research topic of the article is the determination of funded project specifics in the frames of “School – business work life” program organized by the Federal Ministry of Education and Research for more innovative career consulting of youth. Furthermore, there were investigated the target groups of career consulting service and influence of schools’ cooperation with associations during transition of young people from education to working life in the Federal Republic of Germany.

Г.Тагирли

Консультации по вопросам карьеры в сфере профессионального образования: опыт Германии

Аннотация

В статье рассматривается законодательное регулирование профессионального образования и консультирования по вопросам карьеры в Германии, а также выход на этот рынок частных провайдеров путем замены Закона о содействии занятости (AFG), который до 1998 г. Социальный кодекс (Sozialgesetzbuch). Определение характеристик проектов, финансируемых в рамках программы «Школа - деловая трудовая жизнь» Федерального министерства образования и исследований с целью сделать профориентацию для молодежи более инновационной, является исследовательской темой статьи. Также были последовательно проанализированы целевые группы службы профориентации в Федеративной Республике Германии и исследовано влияние сотрудничества между школами и предприятиями на переход молодых людей от учебы к трудовой жизни.